

УДК 355.233.082:351.74:343.982.6

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДО КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Серховець Сергій Володимирович
М.Хмельницький

У статті подано результати аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми формування готовності до професійної діяльності. На основі особливостей підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів з дисциплін службової кінології визначено структуру їх готовності до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності та охарактеризовано її компоненти.

Ключові слова: готовність, кінологічне забезпечення, майбутні офіцери правоохоронних органів, оперативно-службова діяльність, структура.

Розвиток та удосконалення кінологічного забезпечення у системі правоохоронних органів України та завдання, що стоять перед офіцерами-правоохоронцями щодо боротьби з незаконною міграцією, незаконним обігом наркотиків, контрабандою зброї, вибухових речовин, бойових припасів, використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками під час здійснення оперативно-службових та профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю, охорони громадського порядку, конвоювання заарештованих та засуджених, посилення охорони установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, охорони важливих державних об'єктів [1-3], обумовлюють високі вимоги до їх професійної підготовки в цілому та формування готовності до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності зокрема.

Результати аналізу останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми дають можливість дійти висновку, що проблема готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності залишається актуальною для сучасної науки. Про важливість її формування як значущої професійно-особистісної якості майбутніх офіцерів правоохоронних органів, визначених рамками нашого дослідження, зазначено у нормативно-правових документах, що регламентують їх діяльність і професійну підготовку, а також в Освітньо-кваліфікаційній характеристиці випускників вищих навчальних закладів Державної прикордонної служби, Міністерства внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, Служби безпеки України [4-7].

Проблема формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності в цілому була предметом дисертаційних досліджень багатьох авторів. Так, формування інформаційної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників досліджував А. Білорус [8], до роботи з технічними засобами прикордонного контролю вивчала О. Заболотна [9], до застосування технічних засобів у службовій діяльності М.Недбай [10], до професійної діяльності в пунктах пропуску через державний кордон О. Войцехівський [11].

Формування професійних якостей військовослужбовців у процесі навчання в школі кінологів досліджував О.Виноград [12]. Проблема формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби України була предметом дослідження О.Богданюка [13].

Однак, досі поза увагою дослідників залишаються важливі аспекти формування готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Мета статті – визначити структуру готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності та охарактеризувати її компоненти.

Ефективність кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів знаходиться в прямій залежності від рівня готовності майбутніх офіцерів до такої діяльності. Однак, результати аналізу наукової літератури переконливо довели, що формування готовності передують будь-якому виду діяльності та характеризується як первинна, найважливіша умова її здійснення [14; 15].

В якості вихідних положень для визначення структури готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності нами було обрано результати наукових досліджень, представлених у працях М. Дьяченка і Л. Кандибовича [16], К. Дурай-Новакової [17], В. Сластьоніна [18], де розкривається сутність і значення готовності у професійній діяльності особистості.

Проте, узагальнення результатів аналізу літератури з проблеми дослідження дозволило дійти висновку, що єдиного підходу до питання структури готовності та її компонентів немає [16-21]. Зокрема, В. Савицька зазначає, що на сьогодні у науці сформувалися два основні підходи до визначення змісту і структури готовності – функціональний та особистісний. За функціонального підходу готовність тлумачиться як певний стан психічних функцій, що забезпечує високий рівень досягнень під час виконання того чи іншого виду діяльності; за особистісного – як результат підготовки (підготовленість) до певної роботи. Як стверджує автор, за цими підходами готовність є стійким, багатоаспектним, ієрархізованим утворенням особистості, яке містить низку компонентів, адекватних вимогам, змісту та умовам діяльності, які за своєю сукупністю дають змогу суб'єктові більш або менш успішно здійснювати діяльність [20, с. 325-332].

М.Дьяченко і Л.Кандибович виокремили такі компоненти готовності: мотиваційний (інтерес, мотиви та позитивне ставлення до професії), операційний (володіння необхідними знаннями, уміннями та прийомами професійної діяльності), орієнтовний (уявлення про особливості й умови професійної діяльності), оцінний (самооцінка своєї професійної підготовленості і відповідність процесу розв'язання професійних завдань), вольовий (самоконтроль, вміння керувати необхідними діями) [16].

У структурі професійної готовності К.Дурай-Новакова розрізняє такі компоненти: мотиваційний – професійно значимі потреби, інтереси та мотиви професійної діяльності; орієнтаційно-пізнавальний – знання вимог обраної професії та уявлення про її зміст, володіння засобами вирішення професійних завдань і вміння оцінювати стан своєї професійної підготовленості; емоційно-вольовий – відповідальність за прийняття професійних рішень, самоконтроль, вміння управляти діями, які необхідні для виконання професійних обов'язків; операційно-дієвий – мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь і навичок, адаптація до професійних вимог та умов діяльності; настановчо-поведінковий – готовність до професійного виконання робочих завдань [17].

В.Сластьонін, досліджуючи психологічну характеристику готовності студентів до професійної діяльності, визначає наступні компоненти: психологічна готовність (спрямованість студентів на професійну діяльність), науково-методична готовність (володіння повним обсягом знань, необхідних для професійної діяльності), практична готовність (наявність професійних умінь і навичок), фізична готовність (відповідність фізичного розвитку вимогам професійної діяльності) [18].

Особливості підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності пов'язані не лише з порядком використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, але й з його специфічними складовими. Зокрема, кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів включає комплектування кінологічних підрозділів кінологами та службовими собаками, їх підготовку; організацію використання службових собак за їхнім призначенням відповідно до вимог чинного законодавства; розміщення, утримання, перевезення та збереження службових собак, забезпечення спеціальним спорядженням; ветеринарне обслуговування службових собак; організацію дотримання правил особистої гігієни та заходів безпеки під час поведінки із службовими собаками; облік та звітність під час організації кіно-

логічної діяльності, а також правове, наукове та методичне забезпечення діяльності кінологічних підрозділів. З урахуванням цих особливостей, у побудові структури готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності нами були визначені наступні компоненти: когнітивний, мотиваційний та діяльнісний.

Когнітивний компонент, на нашу думку, виступає центральною структурною одиницею, тому що саме через нього відбувається формування теоретичних знань стосовно кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності, які необхідні для виконання майбутніми офіцерами правоохоронних органів обов'язків за посадовим призначенням. Від того наскільки правильно і повно вони будуть сформовані, настільки і якісним буде кінцевий результат. Перш за все, це глибокі професійні знання, що стосуються призначення та завдань кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності; основних вимог нормативно-правових актів, інструкцій та інших керівних документів, які визначають порядок підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками для виконання специфічних завдань покладених на кінологічні підрозділи; класифікації службових собак за видами, які використовуються в оперативно-службовій діяльності правоохоронного органу та їх призначення; принципів, способів та порядку організації діяльності інспекторів-кінологів зі службовими собаками під час використання їх у службі нарядів з метою виконання завдань оперативно-службової діяльності визначених законодавством для правоохоронного органу; порядку роботи із запаховими слідами правопорушників, їхню класифікацію та властивості; знання умов, які впливають на роботу службових собак під час їх використання у службі; заходів безпеки та правил особистої гігієни під час поводження зі службовими собаками; обов'язків офіцерів щодо використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками для виконання завдань оперативно-службової діяльності.

Мотиваційний компонент утворює сполучну ланку між когнітивним і діяльнісним компонентами. Він включає комплекс взаємопов'язаних потреб, інтересів, мотивів майбутнього офіцера правоохоронного органу, спрямованих на подальший саморозвиток і самореалізацію та відображає його ставлення до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності. Зазначений компонент характеризує: свідоме ставлення до кінологічного забезпечення як до вагомого чинника підвищення ефективності оперативно-службової діяльності правоохоронного органу; прагнення до успішного використання можливостей кінологічних підрозділів для вирішення завдань оперативно-службової діяльності; зацікавленість у впровадженні сучасних способів використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в повсякденній діяльності; наполегливість у вивченні теоретичних основ дисциплін службової кінології, навчальну активність і самостійність.

Діяльнісний компонент включає уміння та навички, які необхідні для ефективного вирішення майбутніми офіцерами правоохоронних органів практичних завдань професійної діяльності пов'язаних з кінологічним забезпеченням. Зазначений компонент визначає наявність умінь та навичок щодо організації використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в оперативно-службовій діяльності з урахуванням отриманого завдання, виду наряду, обстановки, яка склалася на місці несення служби,

та рівня підготовленості інспектора-кінолога із закріпленим службовим собакою; створення сприятливих умов для результативного використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в оперативно-службовій діяльності; впровадження до оперативно-службової діяльності найбільш ефективних тактичних прийомів та способів використання інспекторів-кінологів із службовими собаками; правильного використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками під час здійснення оперативно-службових та профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю; відбору та консервування молекулярної основи індивідуального запаху людини з метою подальшого його використання для пошуку, виявлення та затримання правопорушників; організації та здійснення тренування інспекторів-кінологів зі службовими собаками до їх результативного використання; перевірки натренованості службових собак залежно від їхнього призначення; організації та контролю за розміщенням, доглядом, годівлею та збереженням службових собак підрозділу під час використання у службі.

Окреслені компоненти готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності перебувають в тісному взаємозв'язку між собою і є взаємообумовленими. Теоретичні знання та практичні вміння, набуті під час вивчення дисциплін службової кінології, слугують передумовою для розвитку позитивного ставлення до кінологічного забезпечення майбутньої професійної діяльності взагалі. Водночас позитивне ставлення до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності спонукає майбутніх офіцерів правоохоронних органів до опанування новими знаннями та вміннями у сфері службової кінології.

Таким чином, у ході дослідження нами виокремлено та охарактеризовано наступні компоненти у структурі готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення: когнітивний, мотиваційний та діяльнісний. Трьохкомпонентна структура зазначеної готовності обумовлена особливостями підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів з дисциплін службової кінології, змістом та сутністю кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності. Центральною одиницею у визначеній нами структурі готовності виступає когнітивний компонент, адже саме через нього відбувається формування теоретичних знань у майбутніх офіцерів правоохоронних органів щодо кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності, які необхідні їм під час виконання завдань за посадовим призначенням. Сполучною ланкою між когнітивним та діяльнісним компонентами, як комплекс взаємопов'язаних потреб, інтересів, мотивів майбутнього офіцера правоохоронного органу, виступає мотиваційний компонент. Він відображає ставлення майбутніх офіцерів правоохоронного органу до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності та спрямований на саморозвиток і самореалізацію. Безпосередні уміння та навички, які необхідні для ефективного вирішення майбутніми офіцерами правоохоронних органів практичних завдань професійної діяльності, пов'язаних з кінологічним забезпеченням оперативно-службової діяльності, відображає діяльнісний компонент.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є виявлення критеріїв, показників та характеристика рівнів сформованості готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Література та джерела:

1. Інтегроване управління кордонами: підручник / М.М.Литвин. – Хмельницький: Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького, 2012. – С.18
2. Про затвердження Настанови з організації діяльності кінологічних підрозділів органів внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 лип. 2012 р. № 640 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS380.html.
3. Про затвердження Інструкції з організації кінологічної служби в установах виконання покарань і слідчих ізоляторів: Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань від 24 січ. 2004 р. №18.
4. Освітньо-кваліфікаційна характеристика на випускника Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельницький: Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2008. – 66 с.
5. Освітньо-кваліфікаційна характеристика на випускника Інституту кримінально-виконавчої служби. Освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр". – К., 2014. – 24 с.
6. Освітньо-кваліфікаційна характеристика на випускника Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Освітньо-кваліфікаційний рівень "бакалавр". – 2013. – 48 с.
7. Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника академії Служби безпеки України. – К., 2008. – 36 с.
8. Білорус А.М. Педагогічні умови формування інформаційної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.

- 13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / А.М.Білорус; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2010. – 20 с.
9. Заболотна О.Р. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до роботи з технічними засобами прикордонного контролю : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / О.Р.Заболотна; Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім.Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2012. – 16 с.
 10. Недбай, М.П. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування технічних засобів у службовій діяльності : дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / М.П.Недбай; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2009. – 300 с.
 11. Войцехівський О.Л. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності в пунктах пропуску через державний кордон : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / О. Л. Войцехівський ; Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім.Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2012. – 16 с.
 12. Виноград О.В. Педагогічні умови формування професійних якостей військовослужбовців у процесі навчання у школі кінологів: дис. ... кандидата пед. наук: спец. 20.02.02 "військова педагогіка та психологія" / О. В. Виноград ; Акад. прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2000. – 226 с.
 13. Богданюк О.Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / О.Д.Богданюк; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім.Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2007. – 20 с.
 14. Романишина, Л.М., Богданюк, О.Д. Роль викладача у формуванні готовності майбутніх кінологів до службової діяльності // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – 36. статей: Вип. 11. Ч.1. – Ялта: РВВ КГУ, 2006. – С. 48-54
 15. Дем'янюк Ю.А. Забезпечення готовності науково-педагогічного складу до формування проєктувальних умінь у майбутніх офіцерів-прикордонників // Вісник Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького – 2012. – № 4.
 16. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович. – Минск: БГУ, 1976. – 175 с.
 17. Дурай-Новакова, К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дисс. на соискание научной степени д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 "общая педагогика, история педагогики и образования" / К.М.Дурай-Новакова. – М., 1983. – 32 с.
 18. Сластенин, В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А.Сластенин. – М.: Педагогика, 1976. – 120 с.
 19. Алексеев О.Л. Сутність, особливості змісту і структури готовності військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ / О.Л.Алексеев // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". – 2011. – № 4. – С.6-10
 20. Савіцька, В.В. Готовність майбутнього соціального працівника до професійної діяльності як запорука її ефективності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2013/2013_2_42.pdf. – Загол. з екрану. – Мова укр.
 21. Корнійчук Ю.Г. Структура готовності майбутніх офіцерів до організації виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби / Ю.Г.Корнійчук // Україна наукова: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. – Миколаїв: НУК, 2011. – С. 96-97

В статті представлені результати аналізу психолого-педагогічної літератури по проблемі формування готовності к професійній діяльності. На основі особливостей підготовки будучих офіцерів правоохоронних органів по дисциплінам службової кінології определена структура их готовності к кінологічному забезпеченню оперативно-службової діяльності и охарактеризованы ее компоненти.

Ключевые слова: готовность, кінологіческое забезпечення, будучі офіцери правоохоронних органів, оперативно-службовая діяльність, структура.

The article defines and describes structural components of future law enforcement officers' readiness for organizing of canine support of operational and service activity. Ternary structure (cognitive, motivational and pragmatic) of the above mentioned readiness is substantiated by the peculiarities of training of future law enforcement officer agents in the discipline of service dog breeding, content and substance of operational and service activity canine support. Cognitive component is a focal point in this readiness structure. Namely due to it theoretical knowledge of future law enforcement officers on canine support of operational and service activity is formed which they need while performing their tasks in the line of duty. Motivational component serves as a link between cognitive and pragmatic components which make the set of interrelated needs, interests and motives of future law enforcement officer. It reflects the attitude of future law enforcement officers to canine support of operational and service activities and is aimed at self-development and self-realization. Immediate knowledge and skills of future law enforcement officers needed to effectively execute practical tasks of their professional occupation related to canine support of operational and service activity are represented by pragmatic component.

Key words: readiness, canine support, future law enforcement officers, operational and service activity, structure.